

Smiltenes novada pašvaldības mežu apsaimniekošanas stratēģija

1.daļa. Pamatprincipi

Satura rādītājs

Ievads	3
1. Pašvaldības plānošanas dokumentu analīze	4
1.1. Smiltenes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2035. gadam	4
1.2. Smiltenes novada attīstības programmas 2022.-2028.gadam	4
1.3. Teritorijas plānojumi.....	5
2. Meža apsaimniekošanas mērķi.....	6
2.1. Ekonomiskie mērķi	6
2.2. Ekoloģiskie mērķi	6
2.3. Sociālie mērķi.....	6
3. Meža apsaimniekošanas stratēģiskie virzieni	7
4. Pašvaldības meža teritoriju iedalījums.....	7
4.1. Dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijas	7
4.2. Ainavu teritorijas	7
4.3. Rekreācijas teritorijas	7
4.4. Meža aizsargjoslu teritorijas ap apdzīvotām vietām	8
4.5. Saimnieciskie meži	8
5. Apsaimniekošanas nosacījumi.....	9
5.1. Meža izstrādes režīmi	9
5.2. Mežu izstrādes, atjaunošanas un kopšanas nosacījumi.....	10
5.3. Pašvaldības mežu platību palielināšana	10
5.4. Dokumentu noformēšana	11
5.5. Budžeta plānošanas principi	11

Ievads

Smiltenes novada pašvaldības mežu apsaimniekošanas stratēģija (turpmāk – Stratēģija) izstrādāta ar mērķi definēt skaidrus pamatnosacījumus Smiltenes novada pašvaldības (turpmāk – Pašvaldība) īpašumā esošo mežu izmantošanai un apsaimniekošanai, lai nodrošinātu dažādību mežu aizsardzībā, saglabāšanā, saimnieciskās darbības veikšanā, t.sk. mežu izstrādē un atjaunošanā, ievērojot samērīgu un ilgtspējīgu saimnieciskās darbības veikšanas modeli.

Saskaņā ar Meža likumu, meža ilgtspējīga apsaimniekošana ir meža pārvaldīšana un izmantošana tādā veidā un intensitātē, kas saglabā meža bioloģisko daudzveidību, produktivitāti, atjaunošanās spēju, dzīvotspēju un potenciālu tagadnē un nākotnē, spēju pildīt nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas vietējā, nacionālā un globālā līmenī, kā arī nerada draudus citām ekosistēmām.

Pašvaldības mežu apsaimniekošanai definēti trīs soļi:

- 1) Smiltenes novada pašvaldības mežu apsaimniekošanas stratēģijas 1.daļa “Pamatprincipi”;**
- 2) Smiltenes novada pašvaldības mežu apsaimniekošanas stratēģijas 2.daļa “Pašvaldības mežu praktiskā klasifikācija”;
- 3) Atsevišķu Pašvaldības mežu apsaimniekošanas plāni.

Stratēģijas 1.daļa izstrādāta saskaņā ar Smiltenes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2035. gadam un Smiltenes novada attīstības programmas 2022.-2028.gadam nosacījumus, kā arī mežu apsaimniekošanas labās prakses piemērus un valsts līmeņa meža politikas un normatīvajos aktos definētajiem pamatprincipiem.

1. Pašvaldības plānošanas dokumentu analīze

1.1. Smiltenes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2035. gadam

Smiltenes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2035. gadam ir definētas vadlīnijas mežsaimniecības teritoriju attīstībai un plānošanai:

1. Mežu teritoriju areālu prioritāte ir mežu ilgtspējīga apsaimniekošana attīstība un mežu galveno funkciju – **saimniecisko, ekoloģisko un sociālo funkciju īstenošana**.
2. Ilgtspējīgas attīstības stratēģija atbalsta mežsaimniecības zemju prioritāro izmantošanu mežsaimniecības attīstībai – mežsaimniecība, kokmateriālu sagatavošana un ar tiem saistītie pakalpojumi, savvaļas dzīvnieku audzēšanu, rekreācijas un tūrisma būvju un objektu izvietojumu, medību tūrismam, ogošanai un sēņošanai, derīgo izrakteņu ieguvei, pakalpojumu sniegšanai.
3. Veicināt videi draudzīgu mežsaimniecības praksi.
4. Neplānot jaunu industriālo un rūpnieciskās apbūves teritoriju attīstību mežu teritorijās, izņemot autoceļa A2 piegulošo teritoriju.
5. Jārada apstākļi mežu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un iedzīvotāju rekreācijas, vides izziņas vajadzību nodrošināšanai.
6. Izvērtēt pašvaldībai piederošo mežu veidošanas iespējas par rekreācijas mežiem pie apdzīvotām vietām.
7. Tajās mežu teritorijās, kurās atrodas aizsargājamās dabas teritorijas, jebkādas darbības veicamas saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

1.2. Smiltenes novada attīstības programmas 2022.-2028.gadam

Smiltenes novada attīstības programmas 2022.-2028.gadam Rīcības plānā ir definētas vairākas rīcības, kuras vistiešākajā veidā ir saistītas ar meža apsaimniekošanu:

Rīcība R13.51.3. "Pašvaldībai piederošo mežu un zemes resursu efektīva pārvaldība", kura ietver šādas aktivitātes:

- Izstrādātā pašvaldības mežu apsaimniekošanas stratēģija
- Izstrādāti mežu apsaimniekošanas plāni
- Veikta nekustamā īpašuma nodokļa diferencēšana neapsaimniekotiem īpašumiem

Rīcība R12.45.5. "Mežu ilgtspējīgas apsaimniekošanas veicināšana", kura, cita starpā, ietver šādas aktivitātes:

- Pašvaldība rāda piemēru ilgtspējīgai (bezkaucēšu) mežsaimniecībai, izglīto sabiedrību;

- Īstenota efektīva mežu apsaimniekošana un mežu atjaunošana.

1.3. Teritorijas plānojumi

Pašlaik Smiltenes novadā spēkā ir trīs teritorijas plānojumi, Smiltenes novada teritorijas plānojums, Apes novada teritorijas plānojums 2014.-2025.gadam, Raunas novada teritorijas plānojums 2012.-2024.gadam ar atšķirīgām prasībām teritorijai apmežošanai:

Teritorijas plānojums	Nozīmīgākās prasības
Smiltenes novada teritorijas plānojums	Pilsētas un ciemu teritorijās atļauta mežu galvenās cirtes (atjaunošanas cirte) izpildes veids - izlases cirte, kopšanas cirte, ainavu un sanitārā cirte, kā arī cita cirte ko izmanto meža infrastruktūras un robežstīgu izveidošanai un uzturēšanai, bīstamu koku novākšanai vai dabas vērtību saglabāšanai.
	Pilsētas un ciemu teritorijās esošos pašvaldības mežus saglabā kā mežaparku - iedzīvotāju atpūtas un atpūtas teritoriju, neparedzot mežistrādi, izņemot kopšanas cirtes un apbūvi - izņemot teritorijas labiekārtošanas infrastruktūru un ar tūrisma un rekreāciju saistītas būves.
	Mežsaimniecības teritoriju izmantošanu detalizē meža ierīcības un apsaimniekošanas plāni, kas izstrādājami likumdošanā noteiktā kārtībā.
	Atļauta meža infrastruktūras, kas iekļauj meža ceļus un meža meliorācijas sistēmas uzturēšana, būvniecība, pārbūve un atjaunošana.
	Lauksaimniecības zemju apmežošana ir aizliegta vietējas nozīmes lauksaimniecības teritorijās (TIN6).
Raunas novada teritorijas plānojums	Paredzot lauksaimniecības zemju apmežošana, ir jāizvērtē ainaviskie un ekoloģiskie aspekti. Nav atļauta apmežošana ap kultūrvēsturiskajiem pieminekļiem un novada nozīmes objektiem, ja rezultātā tiek aizsegti nozīmīgi skatu punkti vai būtiski mainīts kultūrainavas raksturs
	Mežu teritorijās var izvietot meža infrastruktūru, tai skaitā transporta infrastruktūras objektus, inženierapgādes tīklus un objektus, meliorācijas sistēmas, pamatfunkcijas nodrošināšanai nepieciešamos ražošanas objektus, pārvaldes iestādes, ar sportu un rekreāciju saistītus objektus (dabas takas, skatu torņus, slēpošanas trases u.c.).
	Meža zemes transformēt citā izmantošanas veidā var tikai ar ikreizēju Valsts meža dienesta izsniegtu atļauju.

Teritorijas plānojums	Nozīmīgākās prasības
	Izstrādājot labiekārtošanas projektu un saskaņojot ar Valsts meža dienestu (valsts mežu zemju platībās saskaņojot ar VAS "Latvijas valsts meži"), atļauta mežaparku, parku vai citādu labiekārtotu koplietošanas teritoriju izveide.
Apes novada teritorijas plānojums	Meža teritorija - funkcionālā zona pilsētā, ciemos un lauku teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu apstākļus mežu ilgtspējīgai attīstībai un ar mežu saistīto galveno - saimniecisko, ekoloģisko un sociālo - funkciju īstenošanai Ainaviski vērtīgo ceļu posmu aizsargjoslu teritorijā aizliegts veikt derīgo izraktnu ieguvu un apmežošanu

2. Meža apsaimniekošanas mērķi

2.1. Ekonomiskie mērķi

Racionāla peļņas gūšana, lai palielinātu Pašvaldības budžeta ieņēmumus vai Pašvaldība pati sevi nodrošina ar nepieciešamajiem resursiem. Ekonomiskajiem mērķu sasniegšanai jābūt plānveidīgai un jāietver viss mežsaimnieciskās darbības dzīves cikls - ciršana, atjaunošana, kopšana.

Meža ekonomisko mērķu nodrošināšanai pamatā ir paredzēti Pašvaldības saimnieciskie meži.

2.2. Ekoloģiskie mērķi

Meža ekoloģiskie mērķi ir vērsti uz dabas, kultūrvēsturisko un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kā arī atbildīgu mežsaimnieciskās darbības veikšanu, piemēram, vēlamas dabiskus procesus atdarinošas metodes, tuvinot ekosistēmas to dabiskajai struktūrai un saglabājot elementus, kas uztur bioloģisko daudzveidību.

Meža ekoloģisko mērķu nodrošināšanai pamatā ir paredzēti Pašvaldības dabas un kultūrvēsturisko mežu teritorijas, taču šo mērķu sasniegšanu var nodrošināt arī atbildīgi apsaimniekojot saimniecisko un rekreācijas mežu teritorijas.

2.3. Sociālie mērķi

Primārais sociālais mežu apsaimniekošanas mērķi ir rekreācijas funkcijas nodrošināšana novada iedzīvotājiem un viesiem. Lai realizētu rekreācijas funkciju nodrošināšanu, pašvaldībai jānodrošina vismaz minimālās prasības tam, lai pašvaldības īpašumā esošie mežos netiktu veikta intensīva saimnieciskā darbība.

Meža sociālo mērķu nodrošināšanai pamatā ir paredzēti Pašvaldības rekreācijas meži.

3. Meža apsaimniekošanas stratēģiskie virzieni

- Nocirstās meža platības kailcirtē atjaunot plānveidīgi, bet uzsākt atjaunošanu ne vēlāk kā trīs gadu laikā pēc cirsmu izstrādes.
- Regulāri jāveic jaunaudžu kopšanas pasākumi
- Jā saglabā meža masīvus ap pilsētām un apdzīvotajām vietām, veicot plānveida meža apsaimniekošanu, atbilstoši meža apsaimniekošanas projektam.
- Neplānot jaunu industriālo un rūpnieciskās apbūves teritoriju attīstību mežu teritorijās, izņemot autoceļa A2 piegulošo teritoriju.
- Nodrošināt profesionālu meža apsaimniekošanas pieeju, piesaistot ārpakalpojumu vai izveidojot šim nolūkam paredzētu štata vienību Smiltenes novada pašvaldībā.
- Mērķtiecīgi palielināt Pašvaldības īpašumā esošās meža platības, uztverot to kā saimniecisko un rekreācijas resursu.

4. Pašvaldības meža teritoriju iedalījums

4.1. Dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijas

Dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijās ietilpst:

- 1) Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kuras attēlotas dabas datu pārvaldības sistēmā "OZOLS";
- 2) Teritorijas, kuras iekļautas valsts kultūras mantojuma sarakstā, kā arī noteiktas Pašvaldības teritorijas plānojumā.

4.2. Ainavu teritorijas

Ainavu teritorijas ir nosakāmas Pašvaldības teritorijas plānojumā, pamatojoties uz detalizētu ainavu izpēti.

4.3. Rekreācijas teritorijas

Rekreācijas teritorijas ir tās mežu teritorijas, kuras paredzētas iedzīvotāju atpūtas un brīvā laika pavadīšanas mērķiem. Tie var būt gan atsevišķi meži, ūdenstilpju un ūdensteču krasti.

Teritorijas pilnībā vai daļēji var sakrist ar mežu teritorijām, kuras noteiktas kā meža aizsargjosla ap apdzīvotām vietām.

4.4. Meža aizsargjoslu teritorijas ap apdzīvotām vietām

Atbilstoši Aizsargjoslu likumam, meža aizsargjoslas tiek definētas tikai ap pilsētām un tās tiek noteiktas, lai nodrošinātu pilsētu iedzīvotājiem atpūtai un veselības uzlabošanai nepieciešamos apstākļus, kā arī lai samazinātu vai kompensētu pilsētu negatīvo ietekmi uz vidi. Tās nosaka Pašvaldības teritorijas plānojumā, atbilstoši Ministru kabineta noteiktai metodikai, kur ap pilsētām, kurās ir mazāk par 10 tūkstošiem iedzīvotāju, aizsargjosla ir ne vairāk par 100ha, bet nav paredzēta konkrēts šo aizsargjoslu attālums ap pilsētu.

Atbilstoši šim principam, Pašvaldības mežu aizsargjoslu plānots noteikt ne tikai pilsētām, bet arī apdzīvotām vietām, kur tas ir atbilstoši. Ap apdzīvotām vietām, izņemot pilsētas, šīs "aizsargjoslas" Pašvaldības teritorijas plānojumā varētu noteikt kā teritorijas ar īpašiem noteikumiem (TIN) un apsverams arī konkrēts attāluma kritērijs (500 m no apdzīvotās vietas robežas).

4.5. Saimnieciskie meži

Saimnieciskie meži ir visas tās Pašvaldības mežu teritorijas, kuras neietilpst iepriekš norādītajās mežu teritorijās (dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijās, ainavu teritorijās, rekreācijas teritorijās un meža aizsargjoslu ap apdzīvotām vietām teritorijās).

5. Apsaimniekošanas nosacījumi

5.1. Meža izstrādes režīmi

Meža teritorija/ Izstrādes režīms ¹	Ainavu cirte	Atmežošanas cirte	Kopšanas cirte	Rekonstruktīvā cirte	Sanitārā cirte	Izlasses cirte	Kailcirte	Cita cirte
Dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijas								
Ainavu teritorijas								
Rekreācijas teritorijas								
Meža aizsargjoslas ap apdzīvotām vietām								
Saimnieciskie meži								
Apzīmējumi	Atļauta		Atļauta ar nosacījumiem			Aizliegta		

¹

Ainavu cirte — cirtes veids ainavas elementu saskatāmības un pieejamības nodrošināšanai;

Atmežošanas cirte — cirtes veids mežā tādu darbību īstenošanai, kuru dēļ tiek mainīts zemes lietošanas veids;

Cita cirte — cirtes veids, ko izmanto, ja cirte nepieciešama meža infrastruktūras un robežstīgu izveidošanai un uzturēšanai, bīstamu koku novākšanai, dabas vērtību saglabāšanai;

Izlasses cirte — galvenās cirtes izpildes veids. Ar šo cirti gada laikā no tās uzsākšanas mežaudzes šķērslaukums netiek samazināts tiktāl, ka tas kļūst mazāks par kritisko šķērslaukumu;

Kailcirte — galvenās cirtes izpildes veids. Ar šo cirti gada laikā no tās uzsākšanas mežaudzes vai tās daļas šķērslaukums tiek samazināts tiktāl, ka tas kļūst mazāks par kritisko šķērslaukumu;

Kopšanas cirte — cirtes veids mežaudzes sastāva un paliekošās mežaudzes koku augšanas apstākļu uzlabošanai;

Rekonstruktīvā cirte — cirtes veids neproduktīvas mežaudzes nociršanai vienlaidus vai izlasses veidā;

Sanitārā cirte — cirtes veids meža veselības stāvokļa uzlabošanai, cērtot meža slimību, kaitēkļu, dzīvnieku vai citādi bojātos, vēja gāztos un lauztos kokus vienlaidus vai izlasses veidā.

5.2. Mežu izstrādes, atjaunošanas un kopšanas nosacījumi

1. Galvenās cirtes vispārīgie nosacījumi

Galvenā cirte ir pieļaujama tikai gadījumos, kad ir sasniegts normatīvajos aktos noteiktais cirtsmas vecums.

2. Kailcirtes nosacījumi

Lai nodrošinātu Smiltenes novada attīstības programmas 2022.-2028.gadam nosacījumu, Pašvaldība rāda piemēru ilgtspējīgai (bez kailciršu) mežsaimniecība, kailcirtes Pašvaldības mežos pieļaujamās šādos gadījumos:

- 1) ja plānots mazvērtīgākas koku sugas nomainīt ar augstvērtīgākām;
- 2) ja mežaudzi skāruši kaitēkļi;
- 3) ja mežs ir pāraudzis;
- 4) ja buferzonās ap dzīvojamām mājām tiek veikta ainavu plānošana;
- 5) ja augsnes tipa īpatnības, ģeogrāfiskais izvietojums var radīt vējlaužu un snieglaužu draudus atlikušajam koku resursam.

Gadījumā, ja kailcirte tiek veikta tuvāk kā 100m attālumā no dzīvojamām mājām, veicama cirtsmas ainavas plānošana.

3. Meža izstrādes ierobežojumi

Mežizstrādes darbus neveikt putnu ligzdošanas periodā no 1.aprīļa līdz 30.jūnijam.

4. Mežu atjaunošana un kopšana

Pēc galvenās cirtes veikšanas jānodrošina vismaz 20 sēklas koki uz 1 ha.

Ja ir veikta galvenā cirte, tad jauna meža stādīšanu šajos mežos veic ne vēlāk kā trešajā gadā pēc ciršanas, bet jaunaudžu kopšana veicama pastāvīgi un sistemātiski, bet ne vēlāk kā sestajā gadā pēc ciršanas, izvērtējot konkrētos mežaudzes apstākļus un kvalitāti.

Mežu atjauno ar augstvērtīgākām koku sugām, ja tas ir iespējams., atbilstoši meža augšanas apstākļu tipam.

Vidēja vecuma mežaudžu retināšanu veic pēc nepieciešamības, lai uzlabotu paliekošās mežaudzes augšanas apstākļus un lai izņemtu atpalikušos, slimos un bojātos kokus, kamēr tiem ir ekonomiskā vērtība.

5.3. Pašvaldības mežu platību palielināšana

Pašvaldība mērķtiecīgu sev piederošo meža platību palielināšanu veic šādos divos gadījumos:

Pašvaldības īpašumā esošo lauksaimniecības zemju plānveidīga apmežošana, ar mērķi palielināt meža ekonomiskās funkcijas īpatsvaru.

Plānojot lauksaimniecības zemju apmežošanu ievēro šādus nosacījumus:

- 1) Lauksaimniecības zemes robežojas ar Pašvaldības īpašumā esošo meža zemi;
- 2) Lauksaimniecības zemes kvalitāte un esošā situācija (piemēram, apaugums, mitrums) nav tāda, lai varētu to izmantot lauksaimniecībai;
- 3) Lauksaimniecības zemes augsne ir labvēlīga apmežošanai;
- 4) Lauksaimniecības zemei nav izbūvēta komplicēta meliorācijas sistēma;

Citām fiziskajām, juridiskajām personām vai valstij piederošo meža īpašumu iegāde apdzīvoto vietu aizsargjoslu robežās ar mērķi palielināt meža rekreācijas funkcijas īpatsvaru, ierīkojot un uzturot zaļās zonas.

Mežu platības palielināšana budžetā izpratnē nav prioritāra rīcība un veicama gadījumā, ja primāri ir veikts esošo pašvaldības meža platību apsaimniekošanas pasākumu komplekss.

5.4. Dokumentu noformēšana

1. Meža zemes vienību uzmērīšana un zemes robežu plānu sagatavošana tām zemes vienībām, kurām tas nav veikts.
2. Trūkstošo meža inventarizācijas plānu izstrāde.
3. Mežu apsaimniekošanas plānu izstrāde.
4. Vienotu prasību noteikšana jaunizstrādājamajā Smiltenes novada teritorijas plānojumā, t.sk. meža aizsargjoslu ap apdzīvotām definēšana, ainavisko teritoriju un ceļu definēšana.

5.5. Budžeta plānošanas principi

Meža apsaimniekošanai paredzamās detalizētās Pašvaldības ikgadējās budžeta pozīcijas:

- 1) Meža zemes vienību uzmērīšana un zemes robežu plānu sagatavošana.
- 2) Meža inventarizācijas plānu izstrāde.
- 3) Mežu atjaunošanas pasākumi.
- 4) Mežu kopšanas pasākumi.
- 5) Mežu apsaimniekošanas plānu izstrāde.
- 6) Meža infrastruktūras būvniecība (piemēram, rekreācijai, meliorācijai).

